

периметр луку), *Вунів* (потребує уточнення контексту, ймовірно, локальна назва частини поля чи вигону).

Дослідження мікротопонімії села Княже демонструє, що ці назви є унікальним лінгвокультурним архівом, який фіксує багатовіковий досвід взаємодії громади з ландшафтом. Завдяки прозорій мотивованості, мікротопоніми зберігають пам'ять про давні промисли (видобуток торфу, вирощування маточника), особливості флори й фауни (*Осова, Тетеривець*), а також ключові історичні події, як-от напади татар чи право власності на землю (*Беньків, Лемкове*). Така розгалужена система живих орієнтирів формує цілісну ментальну карту місцевості, відображаючи специфіку локального діалекту та самотутнє світосприйняття мешканців.

Динамічна природа мікротопонімів та їхнє переважно усне побутування зумовлюють високу вразливість цього лексичного пласта до соціальних і ландшафтних змін. Оскільки ці назви не зафіксовані в офіційних реєстрах, вони поступово зникають разом із відходом старшого покоління мовців. Тому сучасна ономастична фіксація мікроназв є критично важливою не лише для збереження мовного багатства українського села, а й для глибшого розуміння етнокультурної ідентичності та історичного минулого досліджуваного регіону.

Список використаної літератури

1. Словник української ономастичної термінології / Уклад. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Харків : Ранок – НТ, 2012. С. 256.
2. Лісняк Н. І. Мікротопонімія Західного Поділля : автореф. дис. ...канд. філол. наук. Ужгород, 2004, 20 с.

Олексюк Діана,
студентка
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка
науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент Марія Наливайко

ОНІМНИЙ ПРОСТІР НОВЕЛ СЕРГІЯ ОСОКИ

Сучасний літературний процес в Україні характеризується виразним поверненням до інтимності, зосередженістю на мікроісторіях та використанням «тихого» голосу. Найбільш повно цей підхід реалізовано у прозі Сергія Осоки (справжнє прізвище — Нечитайло). Письменник народився 23 березня 1980 року в селищі Велика Багачка на Полтавщині, яке стало не просто біографічним фактом, а топологічним центром його творчого всесвіту [6, с. 83]. Формування авторського стилю відбувалося на перетині поетичного та прозового досвідів, що забезпечило новелам особливу ліричність.

За спостереженнями Богдана Пастуха, творчий шлях Осоки розпочався дещо нетипово — ніби з «заднього подвір'я», де автор протягом років удосконалював майстерність слова перед виходом на ширшу сцену [6, с. 83]. Проза письменника, представлена збірками «Нічні купання в серпні» [4] та «Три лини для Марії» [5], тяжіє до традицій «тихої лірики», де побутові елементи та людські долі сприймаються як найвищий прояв реальності [6, с. 83].

Сергій Осока утвердився в літературі як автор «сільських елегій», де повсякдення полтавського села набуває ознак сакральності, а дитячі спогади стають фундаментом самоідентифікації [3]. Онімний простір творів виступає ключем до розуміння цього художнього світу: через власні назви зафіксовано не лише географічні чи особові назви, а й емоційні стани, родинні зв'язки та культурні коди, що поступово зникають під тиском часу [2].

Метою дослідження є ґрунтовний аналіз онімного простору в новелах Сергія Осоки, зокрема в текстах «Балада про квашені помідори», «На Різдво до Катьки», «В осені є світло» та «Нічні купання в серпні». Реалізація цієї мети передбачає вивчення теоретичних засад української ономастики на основі праць І. С. Гонци [1], класифікацію антропонімів і топонімів у текстах, а також з'ясування їхньої ролі у створенні елегійної атмосфери та розкритті психології героїв у межах сучасної «тихої прози».

Основний текст. Онімний простір художнього тексту є ієрархічно впорядкованою сукупністю всіх власних назв, що функціонують у творі для

індивідуалізації та ідентифікації об'єктів [1, с. 9]. За І. С. Гонцою, власна назва (онім) — це одиниця мови, призначена для виділення одиничного денотата з ряду схожих, що надає йому неповторності [1, с. 7]. Оніми не мають поняттєвого змісту в класичному розумінні, проте вони конденсують енциклопедичну інформацію та емоційні оцінки, відображаючи авторське світосприйняття [1, с. 7]. У Сергія Осоки онімія стає інструментом повернення до істинного буття, де кожне слово «шліфує розум і душу читача» [6, с. 84]

Найбільш потужним пластом у досліджуваних новелах є антропонімікон — власні назви людей. У прозі Осоки антропоніми часто функціонують у формі неофіційних іменувань, що є характерною ознакою українського сільського побуту [1, с. 22]. Центральним онімом у новелі «На Різдво до Катьки» є ім'я *Катька*. З погляду ономастики, це гіпокористична форма, що маркує близькість, відсутність соціальних бар'єрів та спільне дитинство [1, с. 22]. Аналогічну модель бачимо в іменах *Надька*, *Манька*, *Явдошка*, де суфікс -к- не несе зневажливого відтінку, а навпаки — підкреслює інтимність та «щасливі й щемні» стосунки між героями [2]. Наратор у текстах постає як *Серьожка* або *Серьога*, що вказує на автобіографічний характер оповіді та створює ефект «достовірності» спогадів [3]. Поряд із цими формами вживаються повні імена *Ігор* та *Павло*, що можуть диференціювати персонажів за віком або ступенем наближеності до наратора, проте всі вони вписані в герметичний світ сільської громади [4; 5].

Важливою частиною антропонімного простору є назви осіб за родинними зв'язками, які в Осоки набувають статусу індивідуалізованих найменувань — дід, баба, прабаба. У художньому світі ці апелютиви стають квазіонімами, оскільки вони іменують конкретних, сакралізованих предків, які є носіями родової пам'яті [1, с. 7]. Окремо варто виділити антропонім *цар Соломон*, який виступає як прецедентне ім'я, вплетене в народний контекст мудрості або іронії, що характерно для «тихої лірики» з її філософським підтекстом [6, с. 90]. Герої Осоки — це люди, які «не мають хисту до

запобігливості», вони справжні у своїй мові, і їхні імена є частиною цієї «білої злагоди світу» [3].

Топонімічний пласт у новелах забезпечує локальну прив'язаність оповіді до Полтавського краю. Топоніми — це назви географічних об'єктів, які утворюють просторовий каркас твору [1, с. 61]. У новелі «В осені є світло» автор використовує ойконіми (назви поселень): *Байрак, Залужок, Лешківка, Чумаківщина* [4]. Ці назви не є вигаданими, вони маркують територію особистого раю наратора [2]. За класифікацією І. С. Гонци, це локативні топоніми, які утримують зв'язок із рідною землею [1, с. 71]. Шлях героїв через ці пункти — це шлях крізь пам'ять, де кожна назва викликає асоціації з дитинством та «магією затишку» [2]. Топоніміка у С. Осоки є елегійною: вона фіксує те, що залишається незмінним на фоні людської плінності [6, с. 83].

Онімний простір новел Осоки включає також теоніми — власні назви божеств. Вживання онімів *Господь* та *Бог* свідчить про глибоку релігійність сільського світу, де буденне життя тісно переплетене з духовним [1, с. 10]. У текстах Осоки *Господь* постає не як абстрактна категорія, а як безпосередній учасник буття, що спостерігає за героями в їхні «щасливі й щемні» миті [2]. Це підтверджує тезу про сакралізацію буденності у прозі автора, де навіть опис квашених помідорів чи нічного купання набуває ознак ритуалу [6, с. 90].

Хрононіми (назви часу) та геортоніми (назви свят) структурують часовий простір новел. Оніми *Різдво, Спасівка, Трійці, перше вересня та серпень* перестають бути календарними позначками [4; 5]. Вони стають символами певних станів душі. *Різдво* — це час повернення до *Катьки*, час дива та родинного тепла. *Спасівка* та *Трійці* маркують природні цикли сільського життя, вписані в буттєвий ритм [1, с. 10]. Онім *серпень* у новелі «Нічні купання в серпні» виступає не лише хрононімом, а й метафорою зрілості та прощання з літом дитинства [4]. *Перше вересня* у «Баладі про квашені помідори» постає як межа, що розриває гармонію літа, вносячи в життя героїв соціальний тиск і зміну ритмів [5].

Зооніми та прагматоніми доповнюють онімну картину, роблячи її максимально предметною. Прагматонім жигуль у контексті сільського побуту виступає не просто як марка автомобіля, а як символ певного статусу або епохи, стаючи значущим елементом художнього ландшафту [1, с. 64]. Такі деталі дозволяють автору уникати «вичовганих висловів», повертаючи речам їхню первинну сутність у слові [6, с. 83].

Роль онімів у «тихій прозі» Сергія Осоки полягає у створенні цілісного світу, де кожне ім'я є спробою зафіксувати мить, що минає. Як зазначає А. Лебідь, герої Осоки справжні у своїй мові, а автор лише дає їм можливість висловитися [3]. Онімний простір новел є замкненим, але надзвичайно глибоким всесвітом, де власна назва стає центром конденсації емоційних смислів [6, с. 90]. Через назви свят (*Різдво, Трійці*) та імен (*Катька, Серьожка*) автор здійснює «шліфування душі» читача, повертаючи його до витоків власної ідентичності та родинного коріння [6, с. 84].

Висновки. Дослідження онімного простору в новелах Сергія Осоки «Балада про квашені помідори», «На Різдво до Катьки», «В осені є світло» та «Нічні купання в серпні» свідчить про виняткову роль власних назв у художній системі письменника. Ономастикон автора є глибоко національним, автентичним та функціонально багатим. Провідне місце в ньому посідають антропоніми у формі неофіційних гіпокористиків (*Катька, Надька, Серьожка*), що виконують функцію інтимізації оповіді та створення елегантного настрою. Топоніміка творів, представлена реальними ойконімами Полтавщини (*Байрак, Залужок, Лешківка, Чумаківщина*), забезпечує просторову достовірність і стає символом національної пам'яті.

Оніми у прозі С. Осоки (теоніми *Господь, Бог*, хрононіми *Серпень, Перше вересня*, геортоніми *Різдво, Трійці*) виступають як «охоронці пам'яті», що сакралізують буденний досвід сільського життя. Таким чином, онімний простір новел є органічним виявом «тихої прози» Сергія Осоки, яке через точне іменування речей та людей утверджується цінність кожної миті людського буття. Ономастичний аналіз підтверджує, що автор є майстром

деталі, здатним через локальні назви промовляти до вічності, повертаючи читачеві істинне спілкування зі світом.

Список використаної літератури

1. Гонца І. С. Українська ономастика: Навчальний посібник для здобувачів вищої освіти. Умань: «Візаві», 2021. 192 с.
2. Козлова А. Щасливі й щемні історії з дитинства у книзі Сергія Осоки «Три лини для Марії». URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-59416875> (дата звернення: 28.03.2026)
3. Лебідь А. Автор сільських елегій Сергій Осока: Не я пишу, а мною щось пише. URL: <https://glavcom.ua/longreads/avtor-silskikh-elehiy-serhij-osoka-ne-ja-pishu-a-mnoju-shchos-pishe-944823.html> (дата звернення: 28.03.2026)
4. Осока С. Нічні купання в серпні: коротка проза. Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. 224 с.
5. Осока С. Три лини для Марії: коротка проза. Львів: Видавництво Старого Лева, 2020. 248 с.
6. Пастух Б. «Тиха лірика» і сучасність. Слово і час. 2015. № 12. С. 83–90.

Кіра Перемітько,

студентка

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

науковий керівник – кандидат філологічних наук,

доцент Марія Наливайко

ПРИЗВИЩА ЖИТЕЛІВ СМТ КРИНИЧКИ КАМ'ЯНСЬКОГО

РАЙОНУ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Антропонімія кожного регіону – це живий літопис, у якому закарбовані міграційні процеси, особливості побуту, соціальна ієрархія та часто діалектне багатство народу. Прізвища як особливий клас власних назв не лише виконують ідентифікаційну функцію, а й слугують джерелом для реконструкції мовної картини світу минулих епох.

Аналіз останніх досліджень. На сьогодні добре вивчена регіональна антропонімія Закарпаття (П. Чучка), Бойківщини (Г. Бучко), Опілля